

WI

*Wetenschappelijk
Instituut*

Jaarverslag 2016

Inhoudsopgave

Inleiding

1. Publicaties
2. Symposia en andere bijeenkomsten
3. Christen Democratische Verkenningen
4. Samenwerking met de partij, het SI, CDJA en de BSV
5. Het WI in Europa
6. Organisatie en personeel
7. Communicatie

Bijlage 1: Publicaties, media-optredens en presentaties van het WI

Inleiding

Onafhankelijk, responsief en eigenzinnig

Onze naam - Wetenschappelijk Instituut voor het CDA - verraadt een belangrijk deel van onze doelstelling. Onze statuten vermelden dat we wetenschappelijke arbeid verrichten en daarbij gedocumenteerde adviezen geven over de hoofdlijnen van het beleid ten behoeve van het CDA. Onze studies, artikelen, lezingen en symposia beogen uiteindelijk al die honderden CDA'ers te helpen in hun werk voor gemeenten, provincies, waterschappen, het land en Europa. Het jaar dat het CDA een nieuw verkiezingsprogramma gaat opstellen voor de Tweede Kamerverkiezingen en de Bestuurdersvereniging een nieuwe handreiking voor de lokale verkiezingsprogramma's opstelt, is voor het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA dan ook een belangrijk momentum. Het programma voor de Kamerverkiezingen van 15 maart 2017 werd half oktober gepresenteerd. Voor het afgelopen jaar had het Wetenschappelijk Instituut de ambitieuze doelstelling om drie studies waarvan de uitkomsten nog bouwstenen konden aanleveren voor het verkiezingsprogramma voor die tijd af te ronden.

Het rapport *Gezag, vrijheid en burgerschap* konden we op zaterdag 4 juni tijdens het CDA-Partijcongres presenteren. Dit rapport richt zich op de vraag: wat is de rol van de overheid in een samenleving waarin mensen voor hun eigentijdse maatschappelijke initiatieven ruimte claimen en de politiek verantwoordelijkheden wil terugleggen bij burgers? Zeker op lokaal niveau ontstaan tal van maatschappelijke initiatieven van bewoners. Als partij van de samenleving moet het CDA oog hebben voor dit 'nieuwe midden'. Het WI concludeert dat gemeenten beter in staat zijn publieke waarde te creëren als de lokale democratie wordt versterkt. Daarvoor is het nodig dat het rijk minder belasting gaat heffen en gemeenten zelf meer belasting kunnen heffen. Daarnaast dient de aanstellingswijze van de burgemeester te worden gemoderniseerd en de verkiezingen van gemeenteraden te worden gespreid. Verder doet het rapport de aanbeveling het burgerschap van mensen te ondersteunen, door invoering van een maatschappelijke dienstplicht en vormen van sociale dienstverlening.

Begin september bracht het WI het rapport *Kiemen van een rechtvaardiger samenleving* uit, een studie naar de toekomst van de arbeidsmarkt. Deze studie gaat in op urgente vragen over werk en inkomen zoals het vraagstuk van de toekomst van werk als gevolg van robotisering, de toenemende flexibilisering en de stijging van precare arbeid. Bovendien bestaan er zorgen over de geringe arbeidsparticipatie van kwetsbare groepen in de samenleving en ervaren veel mensen een toenemende werkdruk. Het rapport adviseert een substantiële belastingverlaging op laagbetaalde arbeid om de arbeidsdeelname van kwetsbare groepen met een afstand tot de arbeidsmarkt vergroten. Daarnaast is het nodig een toerustingsagenda voor de beroepsbevolking te introduceren inclusief een persoonlijk scholingsbudget. En de huidige werknemersverzekeringen zouden contractneutraal moeten worden gemaakt.

Aan het einde van die zelfde maand stond de najaarsbijeenkomst van de Stichtingsraad in het teken van de presentatie van de studie *Zorg van waarde*. Dit is eerst en vooral een achtergrondstudie naar de bedoeling en werking van de Zorgverzekeringswet (Zvw) die tien jaar geleden werd ingevoerd. Die laat zien dat de zorg wel erg sterk in het teken is komen te staan van kostenbeheersing waardoor zowel de patiënt als ook de professional in het gedrang is geraakt. Het rapport doet daarom voorstellen om deze disbalans te herstellen. Het komt onder meer tot de conclusie dat zorgverzekeraars maatschappelijke ondernemingen zijn en moeten blijven, zodat geen winstuitkeringen kunnen worden

toegestaan. Bovendien kan een flinke stap naar democratisering worden gezet door verzekerenraden meer zeggenschap te geven en patiëntenorganisaties meer invloed op het inkoopbeleid te geven. En zowel de toegankelijkheid als solidariteit kan worden verbeterd door de hoogte van het eigen risico in de zorg nog eens kritisch te bezien.

Twee weken na het zorgrapport presenteerde het CDA zijn verkiezingsprogramma. Daarin is de invloed van het denkwerk van het WI in de afgelopen jaren duidelijk zichtbaar. Het doet voor de zorg bijvoorbeeld tal van aanbevelingen om in de zorg de patiënt en niet de regels weer centraal te zetten. Het programma komt eveneens met maatregelen om - in de geest van het WI-rapport over de arbeidsmarkt - de verdere flexibilisering van de arbeidsmarkt tegen te gaan, onder meer door de kansen voor mensen op een vast contract bij een werkgever te vergroten. Voorstellen om de lokale democratie te versterken, hebben eveneens een plek in het verkiezingsprogramma gekregen. De noties van het rapport Bloei & groei (2015) zijn nadrukkelijk herkenbaar in het hoofdstuk 'Een eerlijke economie'. En van het besef dat onze samenleving verdeeld dreigt te raken door scheidslijnen tussen bevoorrechten en kwetsbaren, hoog- en laagopgeleiden, globaliseringswinnaars en -verliezers, universalisten en regionalisten, etc. zoals het WI in Lang leve het verschil. Weg met de fragmentatie (2015) beschreef, lijkt het gehele verkiezingsprogramma doordrongen. Ook het pensioenrapport Naar een solide en solidair pensioenstelsel (2014) heeft zijn sporen nagelaten. Het kwam drie jaar geleden als één van de eersten met de notie dat ons internationaal befaamde pensioenstelsel een verschuiving behoefde waarbij enerzijds de onderlinge solidariteit moet worden behouden en pensioenen anderzijds sterker gepersonaliseerd dienen te worden. De consensus over die richting begint zich breed af te tekenen en heeft ook een plek in het verkiezingsprogramma gekregen.

De verschijning van een nieuw verkiezingsprogramma luidde voor het WI tevens een nieuwe fase in. Sinds 2013 werkte het WI vanuit de kaders van het Meerjarenplan Naar een vitale samenleving. Vier jaar lang is met de uitgave van boeken, rapporten, ons tijdschrift CDV, artikelen en colleges en lezingen gewerkt aan het opnieuw laden van christendemocratische politiek vanuit de drie kernvragen die dit Meerjarenplan stelt: hoe gaan we goed met elkaar om, hoe kunnen organisaties goed met elkaar omgaan en hoe verdienen we goed geld? Voor de periode na 2017 is het weer tijd voor een nieuw referentiekader. Na de verschijning van het verkiezingsprogramma heeft de formulering van zo'n nieuw meerjarenprogramma prioriteit gekregen. Juist omdat onze naam aangeeft dat we ons werk voor het CDA doen, kan zo'n programma niet worden opgesteld zonder de mensen die het CDA vertegenwoordigen in parlementen op alle niveaus te consulteren over hun zorgen, ambities, vragen, behoeften. En dat is precies wat we de laatste maanden van het jaar 2016 hebben gedaan: gesprekken voeren met Europarlementariërs, Eerste en Tweede Kamerleden, het partijbestuur van het CDA en vertegenwoordigers van de Bestuurdersvereniging. Steeds stelden we hen de vragen: Welke vragen en thema's worden voor de komende jaren belangrijk? Waar hebt u behoefte aan in uw werk als CDA-politicus of -bestuurder? Welke issues moeten hoognodig worden geagendeerd?

Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA is de onafhankelijke denktank van het CDA. Het Instituut brengt gevraagd en ongevraagd beleidsadviezen uit en geeft de richting voor de christendemocratie aan. Die onafhankelijkheid is een deel van onze kracht en identiteit. Uiteindelijk kan ons werk alleen op vruchtbare bodem landen als we ons tegelijk realiseren voor wie we ons werk doen: de talloze CDA'ers die lokaal, provinciaal, nationaal en Europees aan de politieke frontlinie staan. Dat mooie spanningsveld tussen onze onafhankelijkheid en onze verbondenheid met het CDA koesteren we door tegelijk eigenzinnig en responsief te zijn. Dat waren we in 2016 en dat willen we ook de komende jaren weer zijn.

Rapport: Gezag, vrijheid en burgerschap

Auteur: Maarten Neuteboom

Verschenen: juni 2016

Over het rapport

Wat is de rol van de overheid in een samenleving waarin enerzijds mensen voor hun eigentijdse maatschappelijke initiatieven ruimte claimen en anderzijds de politieke verantwoordelijkheden wil terugleggen bij burgers? De huidige trend is immers een terugtrekkende overheid, die niet langer de pretentie heeft de samenleving vanuit een bepaald ideaalbeeld te vormen, maar aansluiting zoekt bij de initiatieven die uit die samenleving komen. Het is precies deze ontwikkeling die vanuit de vertrouwde christendemocratische waarden vraagt om een actuele overheidsvisie. De uitdaging bestaat erin dat de overheid de samenwerking met samenleving en markt zoekt bij het creëren van publieke waarde, zonder dat zij daarbij haar eigenstandige positie als dienaar van het recht en de mensen uit het oog verliest. Dit is echter in de huidige tijd niet vanzelfsprekend. Voor de inrichting van de economie is het ook belangrijk dat er voor iedereen geschikt werk is. En dat mensen in staat zijn om vanuit hun drijfveren te handelen. Nederland kan het zich ook niet langer permitteren dat er mensen langs de kant staan en niet meedoen of zich niet betrokken voelen. Technologische ontwikkelingen hebben een grote impact op de economie. Er is daarom meer creativiteit, meer samenwerking en meer langetermijndenken nodig zodat menselijke bloei en economische groei elkaar kunnen versterken.

Follow-up (eigen artikel)

- Maarten Neuteboom, 'Als PvdA en CU meer coöperaties willen, doet het CDA graag mee', in: *Trouw*, 31 augustus 2016

Follow-up (in de media)

- 'Wetenschappelijk Instituut CDA: Herwaardeer burgerschap' – RD (18 juni 2016)
- 'CDA maakt u-turn over gemeentelijke belastingen' – FD (22 juni 2016)
- 'CDA: gemeente moet meer belasting heffen' – www.gemeente.nu (22 juni 2016)
- 'CDA-denktank wil groter gemeentelijk belastinggebied' – Binnenlands Bestuur (22 juni 2016)
- 'Wat betekent "meer samenleving" voor de overheid [interview met Maarten Neuteboom door Marcel Migo]' – CDA.nl, pp. 20-21 (oktober 2016)

Rapport: Kiemen van een rechtvaardiger samenleving

Auteurs: Paul Schenderling

Verschenen: september 2016

Over het rapport

Een substantiële belastingverlaging op laagbetaalde arbeid moet de arbeidsdeelname van kwetsbare groepen met een afstand tot de arbeidsmarkt vergroten. Daarnaast is het nodig een toerustingagenda voor de beroepsbevolking te introduceren inclusief een persoonlijk scholingsbudget. En de huidige werknemersverzekeringen moeten contractneutraal worden gemaakt. Dat zijn enkele voorstellen die het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (WI) doet in een studie naar de toekomst van de sociale zekerheid. De urgentie voor een actuele studie naar vraagstukken op het terrein van werk en inkomen is groot.

Zo is er het vraagstuk van de toekomst van werk als gevolg van robotisering c.q. automatisering en vragen over toenemende flexibilisering en de toename van preciaire arbeid. Bovendien bestaan er zorgen over de geringe arbeidsparticipatie van kwetsbare groepen in de samenleving en ervaren veel mensen een toenemende werkdruk. De instroom van vluchtelingen roept vragen op over de gevolgen voor de betaalbaarheid van sociale regelingen. Het WI heeft deze vraagstukken onderzocht vanuit het christendemocratische perspectief van een rechtvaardige samenleving waar ieder mens de mogelijkheid heeft om met werk goed voor zichzelf en zijn of haar gezin te zorgen. Op basis van deze visie en een analyse van trends en ontwikkelingen formuleert het WI een aantal fundamentele hervormingsvoorstellen. In deze beleidsaanbevelingen komen alle groepen in de samenleving aan bod met speciale aandacht voor de positie van de (lagere) middenklasse.

Rapport: Zorg van waarde

Auteurs: Rutger Stafleu

Verschenen: september 2016

Over het rapport

Zorgverzekeraars zijn maatschappelijke ondernemingen en moeten dat ook blijven. Dat betekent concreet dat er geen winstuitkering moet worden toegestaan. Bovendien kan een flinke stap in de democratisering worden gezet door verzekerenraden meer zeggenschap te geven en patiëntenorganisaties meer invloed op het inkoopbeleid te geven.

Dat stelt het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (WI) in een achtergrondstudie naar de bedoeling en werking van de Zorgverzekeringswet (Zvw) die tien jaar geleden werd ingevoerd.

Het WI vindt dat de balans moet terugkeren in de solidariteit. Enerzijds is het goed dat er eigen betalingen zijn in de zorg. Het zorgt voor kostenbewustzijn bij de patiënt en kan daarmee een rem zijn op onnodig gebruik van zorg. Anderzijds moet niet de ogen gesloten worden voor de negatieve kanten. Door de ophoging van eigen betalingen in de verschillende vormen van zorg en de afschaffing van compenserende maatregelen, zijn de eigen betalingen immers vooral voor middeninkomens en mensen met chronische aandoeningen afgelopen jaren behoorlijk opgestapeld. Zowel de toegankelijkheid als de solidariteit van de zorg staan hierdoor onder druk. Daarom moet onder meer kritisch worden gekeken naar de hoogte van het eigen risico.

In deze achtergrondstudie is beschreven wat de christendemocratische uitgangspunten zijn waar goede gezondheidszorg aan moet voldoen. Daarnaast is omschreven hoe het huidige zorgstelsel tot stand is gekomen, welke overwegingen daarbij een rol hebben gespeeld en hoe het stelsel nu werkt. Ten slotte is een analyse gemaakt wat de uitdagingen zijn voor de gezondheidszorg van de 21ste eeuw en in hoeverre het huidige stelsel in staat is om die uitdagingen het hoofd te bieden. Deze achtergrondstudie heeft zich vooral gericht op het vraagstuk van de goede gezondheidszorg vanuit politiek bestuurlijk perspectief en minder op kwesties zoals de technologische en economische aspecten van de zorg.

Boek: Paus Leo XIII en Abraham Kuyper

Auteurs: Rien Fraanje (red.)

Datum: 1 september 2016

Over de publicatie

Uitgeverij Boom brengt deze zomer de encycliek 'Rerum Novarum' van Paus Leo XIII en de openingsrede die Abraham Kuyper tijdens het eerste Christelijk Sociaal Congres hield opnieuw uit, dit keer in één bundel. Dit jaar is het namelijk 125 jaar geleden dat Paus Leo XIII en de gereformeerde voorman de erbarmelijke omstandigheden waaronder veel arbeiders in die tijd door de snel voortschrijdende industrialisatie moesten werken en leven met hun encycliek en rede sterk bekritiseerden. De fractievoorzitters Buma, Segers en Klaver van de Tweede Kamerfracties van CDA, ChristenUnie en GroenLinks krijgen op donderdagmiddag 1 september de eerste exemplaren uitgereikt tijdens de jubileumeditie van het Christelijk-Sociaal Congres in Doorn.

Het idee voor een gezamenlijke heruitgave van de encycliek en de rede van Kuyper komt van directeur Rien Fraanje van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. “De Encycliek en de rede vormen het officieuze begin van de christelijk-sociale leer”, vertelt Fraanje. “Daarmee viert de christelijk-sociale leer dit jaar zijn 125ste verjaardag. Dat is een goede gelegenheid om die indertijd baanbrekende teksten van Paus Leo XIII en Kuyper opnieuw onder de aandacht te brengen.”

De christelijk-sociale beweging heeft volgens Fraanje een grote invloed gehad op de inrichting van sociale markteconomieën in veel Europese samenlevingen. Ook de christendemocratie is sterk door de encycliek en de rede beïnvloed. Fraanje: “De

encycliek en de rede vertellen ons het tijdloze verhaal over de verbondenheid tussen en onderlinge afhankelijkheid van mensen. Zij kunnen daarmee werken als tegengif voor de huidige tijdgeest die juist verdeeldheid predikt. Ook daarom moeten de encycliek en Kuypers rede gelezen blijven worden.”

Webessay: De energieke gemeente

Auteur: Henri Bontenbal

Verschenen: oktober 2016

Over het webessay

WI-fellow Henri Bontenbal schreef voor het WI het webessay 'De energieke gemeente'. Hij gaat in het essay in op de plannen van gemeenten op het gebied van energie en milieu. Bontenbal doet ook een aantal aanbevelingen.

1. De energietransitie krijgt vaart wanneer gemeenten een grotere rol krijgen in de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Geef daarom de G4 of alle gemeenten met meer dan 100.000 inwoners meer bevoegdheden om beleidsmaatregelen te treffen op gemeentelijk niveau.
2. Introduceer een model waarin het Rijk gemeenten meer vrijheid geeft om eigen beleid te voeren, maar waarbij gemeenten gebruik kunnen maken van instrumenten en financiering die door het Rijk beschikbaar worden gesteld.
3. Laat gemeenten ook in hun energie- en milieubeleid experimenteren met nieuwe vormen van participatie van inwoners en lokale democratie.

Bestuursforum: Gedachtegoed

In Bestuursforum, het tijdschrift van de CDA Bestuurdersvereniging, heeft het Wetenschappelijk Instituut een vaste rubriek: Gedachtegoed. In 2016 zijn in deze rubriek de volgende artikelen verschenen.

- [Heeft de politieke partij nog toekomst?](#) (Rien Fraanje, februari 2016)
- [God niet vergeten](#) (Rien Fraanje, maart 2016)
- [Politieke fragmentatie](#) (Rien Fraanje, mei 2016)
- [Stug redelijk blijven](#), (Rien Fraanje, juni 2016)
- [Verbeter de grondwettelijke verankering van de gemeentelijke autonomie](#) (Maarten Neuteboom, juli 2016)
- [Bonum commune](#) (Maarten Neuteboom, september 2016)
- [Nederland alleen in de wereld?](#) (Robert Klaassen, oktober 2016)
- Luisteren en invoelen (Rien Fraanje, december 2016)

2. Symposia en andere bijeenkomsten

Symposium stichtingsraad 'De actualiteit van het christelijk-sociaal denken'

Datum: 4 april 2016

Spreekers: Cor van Beuningen, mgr. De Korte, ds. Arjan Plaisier

Over het symposium

Het door de Stichtingsraad van het Wetenschappelijk Instituut georganiseerde symposium over de actualiteit van het christelijk-sociaal denken op maandagavond 4 april was goed bezocht. Veel mensen vroegen na afloop om de teksten van de lezingen van de sprekers.

- [Lezing bisschop De Korte](#)
- [Lezing Cor van Beuningen](#)
- [Lezing Arjan Plaisier](#)

Bekijk [hier](#) de foto's van het symposium.

Symposium: Presentatie rapport 'Gezag, vrijheid en burgerschap'

Datum: 4 juni 2016

Aangeboden aan: Wopke Hoekstra

Presentatievorm: deelsessie op CDA congres

Spreekers: Maarten Neuteboom, Wopke Hoekstra, Elisabeth van Leeuwen, Mustafa Amhaouch, John Berends, Mark den Boer

Over de presentatie

Tijdens het CDA congres heeft het WI haar rapport Gezag, vrijheid en burgerschap gepresenteerd voor actieve CDA'ers. WI-directeur Rien Fraanje overhandigde ten

overstaan van ruim 150 CDA leden het rapport aan Eerste Kamerlid Wopke Hoekstra. Na een reactie van Wopke Hoekstra, die tevens programmamaker van het CDA verkiezingsprogramma is, volgde een gesprek tussen de secretaris van de klankbordgroep van het rapport, Maarten Neuteboom met burgemeester van Apeldoorn John Berends en raadslid Mark den Boer. Rien Fraanje interviewde vervolgens Tweede Kamerlid Mustafa Amhaouch en wethouder van Giessenlanden Elisabeth van Leeuwen. Bekijk ook de [foto's](#) van het symposium.

Opening tentoonstelling 'Het katholiek politiek affiche'

Datum: 24 juni 2016

Spreekers: Dries van Agt, Lodewijk Winkeler, Marcia Smits, Jos Geelen, Anne Bos en Bert Donks

Over de tentoonstelling

Vrijdag 24 juni opende oud-premier Dries van Agt op het Katholiek Documentatie Centrum van de Radboud Universiteit de tentoonstelling 'Het katholiek politiek affiche'. Daaraan voorafgaand reageerden (v.l.n.r.) ethicus Marcia Smits (www.relief.nl), theoloog Jos Geelen (www.ru.nl/studentenkerk/), politiek historicus Anne Bos (www.ru.nl/cpg/) en kunsthistoricus Bert Donks op een of meer van de tentoongestelde affiches naar eigen keuze. De tentoonstelling is samengesteld door het KDC en door Maaïke Kamps, medewerker van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA en prof. dr. Gerrit Voerman van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen. Tot slot bood Van Agt aan KDC-hoofd dr. Lodewijk Winkeler een aanvulling aan op de affichecollectie van het KDC.

- [Catalogus Het katholiek politiek affiche](#)

Symposium: Tien jaar zorgverzekeringswet

Datum: 29 september 2016

Presentatievorm: Symposium

Spreekers: Paul Doop, Hanke Bruins Slot, Marthijn Laterveer, Marius Buiting

Bekijk ook de [foto's](#) van het symposium.

Deelsessie Burgerschap in een technodemocratie

Datum: 12 november 2016
Presentatie: Pieter Jan Dijkman

Over de deelsessie

Het WI heeft in samenwerking met de CDA Bestuurdersvereniging een deelsessie op het partijcongres georganiseerd over 'Technologisch burgerschap'. Pieter Jan Dijkman ging in op dit thema.

De smartphone is een handig ding. Maar beseffen we wel wat dat handige ding doet met onze politiek en met ons publiek domein? Die vraag stond centraal in het betoog van Dijkman. Mens en technologie raken zo met elkaar verweven, dat er sprake is van een intiem-technologische revolutie. De technologie nestelt zich in ons, handelt als ons, denkt voor ons en nestelt zich tussen ons in. Dijkman stelt dat het op humane wijze vormgeven van een steeds inniger wordende versmelting tussen mens en techniek een van de grootste uitdagingen is voor de komende decennia.

Mens en techniek intiem verweven

In het politieke debat gaat het echter nauwelijks over de gevolgen van technologisering voor de interactie tussen mens en het sociale en publieke domein. We missen door de vanzelfsprekendheid van de technologie een ethisch perspectief, een reflectie op de technologische cultuur. De gangbare, ethische posities gaan uit van een duidelijke scheiding tussen mens en techniek. Dijkman betoogt dat dit geen recht doet aan het mensbeeld van de christendemocratie en dat het geen recht doet aan de werkelijkheid. De mens is geschapen als een verantwoordelijk, vrij en creatief wezen, en de mens bezigt deze vrijheid nog. Technologie heeft echter invloed op ons mens-zijn, op onze samenleving en op ons moraal. De benadering die Dijkman onderschrijft is interactionistisch: hierbij ga je uit van de verwevenheid tussen mens en techniek. Met deze benadering kun je vanuit een christendemocratisch mensbeeld steeds opnieuw de vraag stellen: doet dit recht aan de mens zoals hij bedoeld is? Blijft de mens in staat om zijn talenten, zijn creativiteit te benutten, om samen met anderen de samenleving te helpen opbouwen? Dijkman sloot daarom af met een oproep.

Na het betoog van Dijkman vulde Joep Meindertsma, oprichter van een online discussieplatform, de praktische kant van het thema 'technologisch burgerschap' in.

Workshop Christendemocratisch gedachtegoed in de lokale praktijk

Datum: 12 november 2016
Presentatie: Maarten Neuteboom

Op het CDA-congres verzorgde Maarten Neuteboom een workshop over de vraag hoe je het christen- democratisch gedachtegoed vertaalt naar het werk van bijvoorbeeld raadsleden en wethouders.

Heroprichting Historisch Comité Christen Democratie

Datum: 17 november 2016

Op initiatief van drs. Hillie van de Streek en het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA is besloten tot heroprichting van het Historisch Comité Christen Democratie (HCCD). Op 17 november vond een oriënterende bijeenkomst plaats met vertegenwoordigers van het HCCD, het WI, het CDA het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis (CPG), het Katholiek Documentatie Centrum (KDC), het Historisch Documentatie Centrum voor Nederlands Protestantisme (1800-heden) (HDC) en het Nationaal Archief (NA).

Bij zowel het WI als het HCCD organisaties bestond al langer de wens om de kennis die over de christendemocratie aanwezig is bij bovenstaande organisaties samen te brengen met de kennis binnen het WI en het CDA. Het HCCD moet een aan het WI gelieerd historisch platform zijn dat gericht is op de versterking van de aandacht voor de geschiedenis van de christen democratie en het gedachtegoed. Daarbij denken we vooral aan wetenschappelijk historisch onderzoek, maar ook aan de archieffunctie, het inbedden van de geschiedenis van de christen democratie in wetenschappelijke onderzoeksprojecten en het entameren van actueel debat.

In 2017 zal het bestuur geregeld bij elkaar gaan komen om te overleggen over de prioriteiten van het HCCD.

3. Christen Democratische Verkenningen

Christen Democratische Verkenningen is het politiek-wetenschappelijke kwartaalblad van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Het wil het geheugen vormen van de christen-democratische beweging en de kennis aandragen voor de verdieping van de ideologie van de christendemocratie. Ook onderzoekt het de betekenis van christendemocratische uitgangspunten voor politieke en maatschappelijke vraagstukken. CDV verschijnt bij Uitgeverij Boom en heeft momenteel circa 2500 abonnees.

Archief CDV

Het digitale archief van CDV is op de site geplaatst, met een zoekfunctie: cda.nl/cdv/archief. In 2016 is daarnaast de zoekfunctie verbeterd. Momenteel wordt nog gewerkt aan de verwerking van de toegankelijkheid van de CDV archieven van voor 2015.

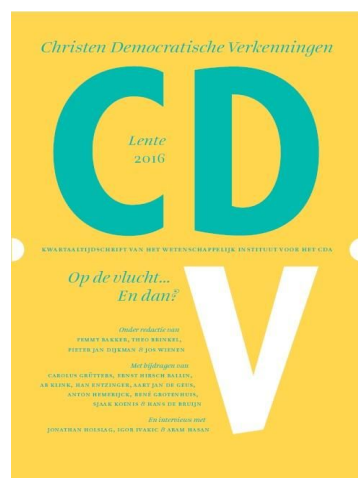
In 2016 verschenen de onderstaande nummers.

Op de vlucht... En dan? - Lente 2016

Het is met de komst van grote aantallen vluchtelingen nodig om onze Leitkultur te benoemen en een discussie hierover aan te gaan. Niet om lucht te geven aan superioriteitsgevoelens van het Westen, maar om dreigende schisma's te voorkomen en om te oefenen in de kernwaarden van de rechtsstaat, zoals tolerantie en verdraagzaamheid. Dat stellen Sybrand Buma, Pieter Heerma, Ab Klink en Jonathan Holslag in het lentenummer van Christen Democratische Verkenningen, het kwartaalblad van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA.

Kernredactie

Femmy Bakker, Theo Brinkel, Pieter Jan Dijkman en Jos Wienen

Follow-up

- Toon betrokkenheid als donor (ND, 2 mei 2016)
- Gevaarlijk donorsysteem (ND, 30 april 2016)
- CDA heeft meer aan de paus dan aan vaderlandsliefde (Brabants Dagblad, 23 april 2016)
- Nee tegen idee van dominante cultuur (Trouw, 23 april 2016)
- Vaderlandsliefde tegen de leegte Opinieartikel Piet de Jong (ND, 23 april 2016)
- ['Gezond patriotisme sluit migrant niet uit'](#) Opinieartikel Hans Janssens (Trouw, 19 april 2016)
- ['Historische breuk dreigt in het CDA'](#) Column Hans Goslinga (Trouw, 17 april 2016)
- ['CDA waarschuwt voor liberale inburgering'](#) (Reformatorisch Dagblad, 13 april 2016)
- 'Vaderlandsliefde is geen 'gevaarlijk nationalisme'' (Nederlands Dagblad, 11 april 2016)

Glokalisering: lokale eigenheid in een globale wereld - Zomer 2016

Het zomernummer van Christen Democratische Verkenningen (CDV), staat in het teken van globalisering. Die term refereert aan iets wat het verlangen naar een Brexit heeft uitgedrukt: de behoefte aan lokale eigenheid in een globale wereld. Bewustwording van globaliserende tendensen heeft in de geschiedenis altijd reacties opgeroepen. De tegenbeweging op globalisering is door socioloog Roland Robertson als globalisering gekenschetst. In een grotere wereld oriënteren mensen zich zowel bestuurlijk als cultureel meer op de eigen stad of regio. Het gevolg: de natiestaat wordt relatief minder relevant en raakt taken kwijt aan lokale en regionale overheden enerzijds en supranationale instellingen anderzijds.

Kernredactie

Rien Fraanje, Jan Prij en Martijn van der Steen

Follow-up

- [Hoe bewaar je de eigen identiteit in een globaliserende wereld](http://hetgoedeleven.com) (hetgoedeleven.com, 2 augustus)

Burgerschap in een technodemocratie – Herfst 2016

De 'informatie en communicatierevolutie' heeft ons menszijn en ons samenleven ingrijpend veranderd, meer dan we soms beseffen. Mens en technologie raken steeds inniger met elkaar verweven. Lange tijd was de computer een desktop, staande op het bureau in de werkkamer of afgezonderd in de woonkamer. Het werd een laptop. En inmiddels is het een smartphone, vastgekleefd aan ons lijf, letterlijk een verlengstuk van ons zelf. Welke gevolgen heeft de informatie en communicatietechnologie voor de interactie tussen mensen en de publieke en politieke ruimte? Hoe kan goed burgerschap in een hoogtechnologische cultuur worden versterkt? Dat zijn de vragen in dit CDV nummer.

Kernredactie

Geerten Boogaard, Pieter Jan Dijkman, René Munnik en Martijntje Smits

Follow-up

- Digitale media als bedreiging (Christelijk Weekblad, 11 november)

Hoop als politieke deugd - Winter 2016

In de samenleving is een toenemend maatschappelijk onbehagen merkbaar. Het gevoel is dat het met de samenleving – economisch, sociaal en cultureel – bergafwaarts gaat en dat we onze identiteit moeten bewaken. Hoe kunnen we op dit onbehagen antwoorden? Wat is het belang van hoop en hoe kan een politiek van hoop worden vormgegeven, juist nu de ‘hoop op beter’ in onze cultuur lijkt te zijn verdamppt? En welke politieke perspectieven passen daarbij?

Kernredactie

Rob van de Beeten, Paul van Geest, Maarten Neuteboom en Jan Prij

Follow-up

[nog aanvullen]

CDV redactie

De redactie bestond in 2016 uit de volgende leden.

- S.J.H. Aghina (namens de CDA Bestuurdersvereniging)
- Mr. G. Boogaard
- Dr. Th.B.F.M. Brinkel
- Drs. P. van der Burg
- Drs. P.H.J. Dijkman (hoofdredacteur)
- Drs. M.J. Fraanje
- Prof. dr. P.J.J. van Geest (voorzitter)
- Prof. dr. R.H.J.M. Gradus (tot juni 2016)
- Drs. G. de Jong
- Drs. L. Kooistra
- Mr. M. Neuteboom (redacteur)
- Drs. J. Prij
- Drs. P.J. Schenderling
- Drs. M.J. van der Stel
- Dr. P.J.G. van Velthoven

4. Samenwerking met de partij

Partijbestuur

Rien Fraanje is adviserend lid van het Partijbestuur.

Verkiezingen

Maaïke Kamps biedt de regiegroep voor de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart 2017 ondersteuning op het gebied van interne communicatie. Rien Fraanje is betrokken bij de processen rondom het verkiezingsprogramma voor de volgende kamerverkiezingen. Maarten Neuteboom is betrokken bij het opstellen van de Handreiking Gemeenteprogram 2018-2022. Arjen Siegmann is betrokken bij de doorrekening van het verkiezingsprogramma.

Visiegroepen en metagroepen

Door het CDA zijn verschillende visiegroepen in het leven geroepen. Doel van deze groepen is inhoudelijke inbreng te leveren voor het volgende concept-verkiezingsprogramma. Het WI heeft bij iedere werkgroep een afgevaardigde.

Visiegroep duurzaamheid: Henri Bontenbal

Visiegroep zorg: Gerard Adelaar

Visiegroep gezin & familie: Maarten Neuteboom

Visiegroep werk & economie: *vacature*

Visiegroep veiligheid & justitie: Maarten Neuteboom

Visiegroep ruimte & wonen: *vacature*

Visiegroep financiën: Arjen Siegmann

Visiegroep onderwijs: Rien Rouw

Visiegroep binnenlands bestuur en democratie: Herman Scholten

Visiegroep kunst en cultuur: Chantal Hakbijl

Visiegroep defensie: Theo Brinkel

Visiegroep landbouw & voedsel: Siem Korver

Visiegroep mobiliteit: *vacature*

Voor de visiegroepen werk & economie, mobiliteit en ruimte & wonen is de WI-zetel nog niet vervuld. Suggesties zijn welkom.

Samenwerking met het Steenkamp Instituut

Medewerkers van het WI geven ieder jaar een college mens- en maatschappijbeeld en een college over gedachtegoed in de praktijk aan een groep van de CDA Talent Academie en

aan de CDA zomerschool waarbij onder meer wordt ingegaan op de vraag hoe je CDA gedachtegoed kunt toepassen op maatschappelijke problemen. Ook wordt het WI-rapport 'Mens, waar ben je?' al jaren gebruikt als literatuur voor de deelnemers van de Talent Academie. Tot de standaard literatuur hoort verder de 'Canon van de Christendemocratie',

'Gemeene gratie', het CDV-nummer 'Populisme in de polder', het WI-rapport 'Op zoek naar de kracht van de samenleving' en 'CDA ontleed'.

Tijdens het partijcongres op 4 juni heeft partijvoorzitter Ruth Peetoom de nieuwe online basiscursus CDA gedachtegoed gelanceerd. De [online cursus](#) is ontwikkeld door het SI, in nauwe samenwerking met het WI en de CDA Bestuurdersvereniging. Veel aandacht is besteed aan het toegankelijk en begrijpelijk maken van de cursus voor iedereen. De online cursus brengt het mens- en maatschappijbeeld en de vier kernwaarden van het CDA telkens op vier aansprekende manieren in woord en beeld, namelijk door een levendige animatie, een verhelderende uitleg, een inspirerend interview en een kennistest met feedback.

Samenwerking met lokale afdelingen

Regelmatig geven medewerkers van het WI een lezing of presentatie bij een lokale of provinciale afdeling van het CDA. Centraal staan dan recente rapporten of nummers van Christen Democratische Verkenningen. In bijlage één is per persoon in kaart gebracht aan welke presentaties, debatten en lezingen is meegewerkt.

5. *Het WI in Europa*

Wilfried Martens Centre for European Studies

Het Wilfried Martens Centre for European Studies (WMCES) is de denktank van de Europese Volkspartij (EVP) en is gehuisvest in Brussel. Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA is een lidorganisatie van het WMCES.

In 2016 is Rien Fraanje lid van de Executive Board en is in die hoedanigheid vier keer aanwezig geweest bij een vergadering van de Executive Board. Daarnaast was hij ook aanwezig bij beide vergaderingen van de General Assembly van het Martens Centre. Rien Fraanje nam deel aan het Cooperation en Planning seminar van het Martens Centre op 16 en 17 juni in Rome.

Rien heeft op 15 november gesproken op het symposium 'The limits of secularism' in Brussel.

Rien nam deel aan de workshop for European Issues van de Konrad Adenauer Stiftung in Cadenabbia, Italië.

Maarten Neuteboom nam deel aan de Transatlantic Conference 2016 van de Konrad Adenauer Stiftung in Cadenabbia, Italië. (Thema: Global Crisis and Opportunity: Transatlantic Responses to Innovation and Transformation.)

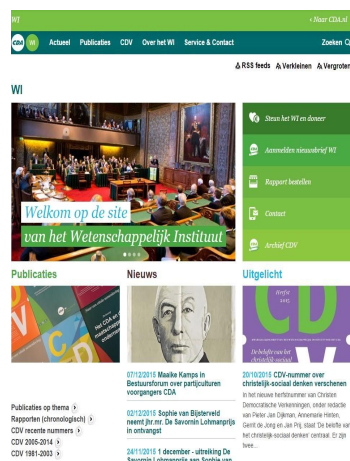
Arjen Siegmann nam op 8 december deel aan het Economic Ideas Forum (EIF) van het Wilfried Martens Centre, dat dit jaar in het teken stond van technologische ontwikkelingen, de digitale economie en de rol van Europa.

Het WI heeft een voorstel ingediend voor een 'Common Project' met het Martens Centre om de positie van de middenklasse in verschillende Europese landen in kaart te brengen. Het project behelst een samenwerking met de Konrad Adenauer Stiftung en het Wilfried Martens Centre en zal leiden tot een publicatie in najaar 2017. Het voorstel is gehonoreerd met een totale begroting van €20.000,-. Projectleider namens het WI is Arjen Siegmann.

7. Communicatie

Website

De vindbaarheid van publicaties van het WI op de website van het WI (www.cda.nl/wi) is verbeterd. Onder www.cda.nl/wi/publicaties zijn alle rapporten van de afgelopen 15 jaar te vinden. Deze rapporten zijn gratis te downloaden. Ook de ordening van belangrijke publicaties per thema wordt regelmatig geactualiseerd. In november zijn alle CDA websites van een nieuw ontwerp voorzien.

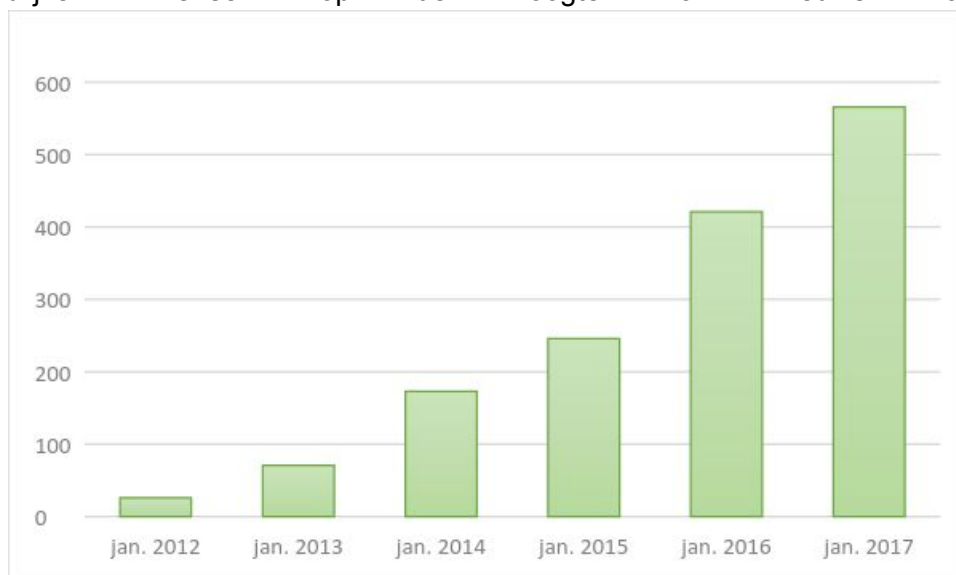

Digitale nieuwsbrief

In 2016 verstuurde het Wetenschappelijk Instituut 6 digitale nieuwsbrieven naar 1122 abonnees. Het aantal abonnees is dit jaar met ongeveer 40 nieuwe abonnees toegenomen. Doel van de nieuwsbrief is geïnteresseerden op de hoogte te houden van aankomende activiteiten en een overzicht te geven van recente rapporten, CDV's en artikelen.

Facebookpagina

De facebookpagina dient om geïnteresseerden actief op de hoogte te houden van aankondigingen van bijeenkomsten. Achteraf worden foto's geplaatst van het symposium. De pagina bestaat sinds medio 2011. Ook van verschenen artikelen wordt melding gemaakt op de pagina. Op 31 december 2016 zijn er 566 'likes'. Door de pagina te 'liken' blijven mensen op de hoogte van nieuws van het WI.

8. Organisatie en personeel

Directie

Drs. M.J. (Rien) Fraanje, waarnemend directeur (tot 4 april), daarna directeur (36 uur per week).

Medewerkers

De onderstaande medewerkers waren in 2016 werkzaam bij het WI (in alfabetische volgorde):

- **Drs. P.H.J. (Pieter Jan) Dijkman**, hoofdredacteur *CDV* (32 uur per week)
- **Mw. M. Kamps, MA (Maaïke)**, stafmedewerker (32 uur per week)
- **Mr. M. (Maarten) Neuteboom**, wetenschappelijk medewerker en redacteur *CDV* (28 uur per week)
- **P. (Paul) Schenderling, MSC** was in 2016 op detacheringsbasis verbonden aan het WI
- **Dr. A.H. (Arjen) Siegmann**, wetenschappelijk medewerker (24 uur per week, per 1 september)

Stagiairs

Martijn Kreft en **Dinand Eijmael** hebben in het voorjaar een week maatschappelijke stage gelopen bij het WI. Zij hebben geholpen bij het verwerken van de teksten voor het boek Paus Leo XIII en Abraham Kuyper.

Robert Klaassen loopt van 1 september 2016 tot 1 februari 2017 stage bij het WI. Hij ondersteunt Theo Brinkel bij de totstandkoming van zijn rapport over buitenlandbeleid.

Nevenfuncties

Rien Fraanje werkt aan een proefschrift over tolerantie ten aanzien van godsdienst. Hij is namens het WI lid van de Executive Board van het Martens Centre for European Studies.

Pieter Jan Dijkman werkt aan een proefschrift over de herbezinning op het concept van christelijke politiek tussen 1920 en 1960 aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Maaïke Kamps was tot 1 juli projectsecretaris van het Back Office Software project van het CDA. Sinds 1 juni is ze secretaris van het campagne regieteam voor de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart 2017.

Maarten Neuteboom is als parttime docent verbonden aan de Universiteit Leiden en werkt aan een proefschrift over het natuurrecht begrip bij Johann Georg Hamann aan de Universiteit Leiden.

Arjen Siegmann is hoofddocent financiële economie aan de Vrije Universiteit. Arjen is betrokken bij de doorrekening van het verkiezingsprogramma door het CPB voor de Tweede Kamerverkiezingen.

Fellows

Sinds 2012 kent het WI de mogelijkheid om fellows te benoemen. Op dit moment zijn **Henri Bontenbal** en **Chantal Hakbijl** fellow.

Bestuur

Het bestuur van het WI voor het CDA kwam in 2016 zes maal bij elkaar. Het bestuur boog zich onder meer over de toekomstvisie van het WI, het jaarplan, de begroting 2017 en de conceptrapporten van het WI. Daarnaast sprak het bestuur in september uitgebreid met de medewerkers van het WI over het meerjarenplan van het WI.

Samenstelling:

Het bestuur bestond in 2016 uit de volgende leden:

- Prof. dr. P.H.J. Essers (vanaf oktober 2015, voorzitter vanaf 4 juni 2016)
- Drs. Th.J.F.M. Bovens (voorzitter, tot 4 juni 2016)
- Mw. B.L.M. Bauer, Ph.D.

- Drs. D.J. van den Berg
- Mr. H.J. Bolding
- Mw. drs. ing. E. Boschma
- J.M. Buiting
- Mw. prof. dr. mr. D.M. van Gorp
- Prof. dr. G. Harinck
- Drs. J.F. Huibers (penningmeester)
- Drs. P.J. van Mierlo RA
- Mw. drs. G.R. Peetoom (partijvoorzitter)
- Drs. M.J. Fraanje (secretaris)

Paul van Geest is geen lid van het bestuur, maar ontvangt als voorzitter van de redactie van CDV een standing invitation voor de bestuursvergaderingen.

Stichtingsraad

De Stichtingsraad bestaat naast het bestuur van het WI en de medewerkers en fellows van het WI uit provinciale vertegenwoordigers en vertegenwoordigers van CDA organisaties. De vergadering kent een besloten deel en een openbaar deel. De Stichtingsraad vergaderde in 2016 op 4 april in De Observant in Amersfoort en op 29 september in het Partijbureau in Den Haag. Op beide avonden vond tevens een symposium plaats. De samenstelling van de Stichtingsraad (naast het WI bestuur, medewerkers en fellows) is als volgt.

- **Friesland:** H. Siegers en T. Wagenaar
- **Groningen:** W. Neutel en A. Rodenboog
- **Drenthe:** drs. T. Breimer en E. Mulder
- **Overijssel:** drs. F.A.M. Kerckhaert (tot oktober)
- **Overijssel:** drs. H.A.J. van de Vliert
- **Gelderland:** F. van Wijk en J. Baan
- **Flevoland:** W.G. Faber en A.L. Greiner
- **Utrecht:** prof.dr. S. Korver ipv J. Luiks (tot oktober 2016)
- **Utrecht:** E. Methorst
- **Noord-Brabant:** G. van Gestel en P. Ketelaars
- **Limburg:** mw. B. Bauer en J.M.J.C. Scheres
- **Zeeland:** mw. H. Kool-Blokland
- **Zeeland:** mw. J.M.P.A. Koppejan-Elsen
- **Zuid-Holland:** A.H.G. Versluis en F. Buijs
- **Noord-Holland:** M.Ph.M. Wiggers en J.N. Wijmenga
- **CDA Tweede Kamer:** mw. M.C.G. Keijzer
- **CDA Tweede Kamer:** en 1 positie vacant
- **CDA Eerste Kamer:** dr. A.H. Flierman
- **Partijbestuur:** drs. H. Westera
- **CDA Europarlement:** D. Gotink
- **Commissie Buitenland:** mw. J. Nijman
- **CDAV:** mw. M.M.J. de Jonge
- **CDA Bestuurdersvereniging:** mw. P.J.H.D. Verkoelen

De Stichting Fonds WI heeft uitsluitend ten doel het verlenen van financiële steun aan de Stichting Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Het bestuur van het Fonds WI kwam in 2016 twee keer bij elkaar, in april en in oktober.

De samenstelling van het bestuur is als volgt.

- Drs. G. Goedhart (voorzitter, lid namens het Lohmanfonds).
- W.J. Berg (lid namens het Partijbestuur).
- Mw. G. Dolsma (lid namens het WI bestuur).
- Drs. J.F. Huibers (adviserend lid, penningmeester WI).
- Mr. drs. L. Jongsma (penningmeester, lid namens het Kuyperfonds).
- Drs. B. van Meijl (adviserend lid, penningmeester CDA).
- Ir. J.A.G. Verheijen (lid namens het Schaepmanfonds).
- Drs. M.J. Fraanje (adviserend lid).

Bijlage 1

Publicaties, mediaoptredens en presentaties

Publicaties en presentaties van de stafleden van het WI voor het CDA. Publicaties met meerdere auteurs worden slechts één keer genoemd. Het is momenteel niet mogelijk links naar CDV artikelen op te nemen.

Henri Bontenbal

Webessay

WI-fellow Henri Bontenbal schreef voor het WI het [webessay 'De energieke gemeente'](#). Hij gaat in het essay in op de plannen van gemeenten op het gebied van energie en milieu. Bontenbal doet in het essay ook een aantal aanbevelingen.

Pieter Jan Dijkman

Redactie CDV

Pieter Jan Dijkman maakte deel uit van de kernredactie van de volgende nummers van CDV.

- Op de vlucht... En dan? (lente 2016).
- Burgerschap in een technodemocratie (herfst 2016).
- Hoop als politieke deugd (winter 2016).

Redactionele commentaren en interviews CDV

- Dijkman, P.J. 'Ter introductie' in: Femmy Bakker, Theo Brinkel, Pieter Jan Dijkman en Jos Wienen (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Op de vlucht... En dan?* Amsterdam: Boom, lente 2016.
- Dijkman, P.J. (met Femmy Bakker, Theo Brinkel en Jos Wienen) 'Deltaplan voor integratie van vluchtelingen vereist' in: Femmy Bakker, Theo Brinkel, Pieter Jan Dijkman en Jos Wienen (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Op de vlucht... En dan?* Amsterdam: Boom, lente 2016.
- Dijkman, P.J. 'Een verantwoordelijk bestuur geeft burgers een stem' in: Femmy Bakker, Theo Brinkel, Pieter Jan Dijkman en Jos Wienen (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Op de vlucht... En dan?* Amsterdam: Boom, lente 2016.
- Dijkman, P.J. (met Jan Prij) 'Het wordt een dubbeltje op zijn kant' In gesprek met Jonathan Holslag' in: Femmy Bakker, Theo Brinkel, Pieter Jan Dijkman en Jos Wienen (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Op de vlucht... En dan?* Amsterdam: Boom, lente 2016.
- Dijkman, P.J. 'Ter introductie' in: Rien Fraanje, Jan Prij en Martijn van der Steen (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Globalisering: lokale eigenheid in een globale wereld.* Amsterdam: Boom, zomer 2016.

- Dijkman, P.J. (met Jan Prij) 'Nabijheid en samenwerking als bron van innovatie' In gesprek met Wim van de Donk in: Rien Fraanje, Jan Prij en Martijn van der Steen (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Globalisering: lokale eigenheid in een globale wereld*. Amsterdam: Boom, zomer 2016.
- Dijkman, P.J. 'Ter introductie' in: Geerten Boogaard, Pieter Jan Dijkman, René Munnik en Martijntje Smits (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Burgerschap in een technodemocratie*. Amsterdam: Boom, herfst 2016.

Artikelen

Het 'bij de gratie Gods' moet uit de aanhef van nieuwe wetten worden geschrapt, vindt D66. Een ongelukkig signaal, volgens Pieter Jan Dijkman. Wat is de herkomst van het 'bij de gratie Gods'? Waar ligt de legitimatie van de macht? En: wat is het belang van de formule? Dijkman schreef voor het blad Wapenveld (2016, nummer 1) het artikel ['Bij de gratie Gods. Het belang van een symbolische formule'](#) waarin hij op bovenstaande vragen in gaat.

Een <http://wapenveldonline.nl/artikel/1317/slavernij-door-de-calculator/artikel> in Wapenveld over het belang van een culturele kijk op Europa, onder de titel 'Slavernij door de calculator'.

Presentaties / lezingen

- Deelsessie over technologisch burgerschap op het CDA partijcongres (12 november).
- Lezing CDA Woudenberg (19 oktober).
- Lezing vereniging wijsbegeerte (18 oktober).
- Leeskring BSV CDA Zuid-Holland (12 september).
- Lezing over de actualiteit van het christelijk-sociaal denken bij de leeskring CDA Zuid-Holland (22 juni).
- Bijdrage over technologisch burgerschap vanuit christendemocratische perspectief, over de verhouding tussen mensen en techniek en het benodigde ethisch denkmodel bij CDA Theologenberaad (15 juni).
- CDA De Waarden in Leerdam over waarden (16 april).
- Referaat in de Eerste Kamer voor studenten van de Radboud Universiteit over de verhouding tussen het christelijke en de politiek (13 april).
- Lezing over de verhouding tussen het christelijk geloof en de politiek voor CDA Katwijk (3 februari).

Interviews

- [Open avond CDA: 'christenrealistisch' en 'dubbel denken'](#) (De Woudenberger, 15 oktober).

Deelname aan bijeenkomsten

- Christelijk-Sociaal Congres (31 augustus – 2 september).
- Conferentie over een christelijke visie op 'Internet of things' (2 juni).
- Bijeenkomst van de Stichting Christelijk-Sociaal Congres met Anselm Grun (14 mei).
- Symposium van de ChristenUnie over de toekomst van christelijke politiek (19 februari).
- CDA burgemeestersborrel (25 januari).

Artikelen en interviews in CDV

- Fraanje, Rien: Een christendemocratische agenda bij globalisering, in: Christen Democratische Verkenningen, 2016 (36), zomernummer, pag. 22-32.

Columns op Christendemocraat.nl

- [Doelgroepenpolitiek](#), 7 december 2016.
- [Ergens tussen schaap en Clinton](#), 19 oktober 2016.
- [Rekruteren van politici](#), 20 juli 2016.
- [De actualiteit van Rerum Novarum](#), 24 mei 2016.
- [Vertrouwen](#), 5 april 2016.
- [Een constructieve middenweg](#), 17 februari 2016.

Artikelen

Christelijk Weekblad, 16 september 2016, Christelijk-Sociale beweging: nu de uitvoering nog.

NRC Handelsblad, 22 augustus 2016, Meer religie als antwoord op terreur.

Nederlands Dagblad, 6 augustus 2016, Tegengif voor de tijdgeest.

Christelijk Weekblad (1 april 2016), Wordt eens ongegeneerd boos over sociaal onrecht.

Fraanje, Rien: Ruimte voor religie. Liberale versus christelijk-sociale argumenten voor de presentie van godsdienst in de publieke ruimte, in: Tijdschrift voor Religie, Recht en Beleid, 2015 (6), nr. 3, pag. 92 - 102.

Presentaties

- Gastcollege medialogica (28 november).
- Symposium De Linker Wang (29 oktober).
- Lezing voor CDJA Groningen (6 oktober).
- College mens- en maatschappijvisie voor CDA talentacademie (29 september).
- Liberal versus Christian Democratic arguments for the presence of religion in the public domain. Lezing voor Congres Evangelische Theologische Faculteit & Association for Reformational Philosophy, Brussel (17 augustus).
- CDA Hellendoorn (20 juni).
- Gastcollege medialogica (24 mei).
- Globalisering en Zeeland. Lezing voor CDA Zeeland, Goes (13 april).
- Globalisering en het CDA. Presentatie voor het partijbestuur van het CDA, Den Haag, (18 maart).

- De gemeente en sturen in een netwerk. Presentatie voor het College en MT van de gemeente Rijssen-Holten (15 maart).
- De gemeenteraad en sturen in een netwerk. Lezing voor de gemeenteraad en ambtenaren van de gemeente Oisterwijk (13 januari).

In de media / Interviews

Naar aanleiding van het 25-jarig bestaan van GroenLinks-platform De Linker Wang op 29 oktober is een [duo-interview](#) verschenen met Rien Fraanje en GL-senator Ruard Ganzevoort in Trouw (29 oktober 2016).

In het ledenblad CDA.NL is een [interview](#) opgenomen met Rien Fraanje, die in gaat op de vraag wat hij als de belangrijkste opgaven beschouwt voor het WI.

In De Groene Amsterdammer (21 april 2016) is het artikel [Het uitgeholde midden](#) verschenen over de verdwijnende middenklasse. In het artikel geven Rien Fraanje en René Cuperus (Wiardi Beckman Stichting) hun visie.

Rien Fraanje is door het interkerkelijke radioprogramma van KIK-radio uitgebreid geïnterviewd over het WI-rapport '[Lang leve het verschil](#)', de christendemocratie en het nut en de functie van wetenschappelijke bureaus van politieke partijen. KIK-radio is een programma over religie en samenleving van Kerken in Keistad in Amersfoort en wordt in samenwerking met de Raad van Kerken en de Universiteit van Tilburg gemaakt. Beluister [hier](#) het fragment.

Deelname aan bijeenkomsten

- Discussiebijeenkomst Van Lanschot over financiële sector (1 december).
- Workshop Konrad Adenauer Stiftung on European Issues in Cadenabbia (17 en 18 november).
- Lunchdebat met Ravi Zacharias in Brussel (15 november).
- Symposium Religie: rem of remedie? (29 oktober).
- ERGO IV (20 en 21 september).
- Christelijk-Sociaal Congres (31 augustus – 2 september).
- Studiereis met het Martens Centre for European Studies bij het IRI en Hudson Institute in Washington (13-15 juli).
- Studiebezoek aan de ÖVP in Wenen (9 en 10 juni).
- Bilderbergconferentie (5 februari).
- Diner pensant van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de toekomst van politieke partijen (19 januari).

Maaïke Kamps

Presentatie

Naar aanleiding van de verschijning van Het Christen Democratisch Affiche (nov. 2015) heeft het Katholiek Documentatie Centrum van de Radboud Universiteit in samenwerking met het

Wetenschappelijk Instituut voor het CDA en het DNPP een [tentoonstelling](#) samengesteld van affiches van de RKSP, KVP en CDA. De tentoonstelling wordt geopend op vrijdag 24

juni door oud-premier Van Agt en is te zien op de Radboud Universiteit tot half september. Zie ook de [aankondiging](#) in De Gelderlander (18 juni 2016).

Vanaf januari 2017 zal gedurende een half jaar een tentoonstelling te zien zijn van ARP affiches in de vitrine bij de bibliotheek van de Vrije Universiteit.

Deelname aan bijeenkomsten

Christelijk-Sociaal Congres in Doorn (1 september).

Maarten Neuteboom

Maarten Neuteboom was lid van de kernredactie van het volgende nummer van CDV.

- Hoop als politieke deugd (winter 2016).

Artikelen en interviews in CDV

- Neuteboom, M. (2016), 'Zonder rechtscultuur geen weerbare democratie – boekbespreking Bastiaan Rijkema', in: Rien Fraanje, Jan Prij & Martijn van der Steen (red.), *Glokalisering*. Amsterdam: Uitgeverij Boom, pp. 152-155.
- Geest, P. van, Neuteboom, M. & Prij, J., 'Naar een politieke cultuur gedragen door hoop', in: Beeten, R. van de, Geest, P. van, Neuteboom, M. & Prij, J. (red.) (2016), *Hoop als politieke deugd*. Amsterdam: Uitgeverij Boom, pp. 26-34.
- Neuteboom, M. & Prij, J. (2016), 'Denk niet te makkelijk over hoop in de politiek – interview met Paul van Tongeren', in: Beeten, R. van de, Geest, P. van, Neuteboom, M. & Prij, J. (red.), *Hoop als politieke deugd*. Amsterdam: Uitgeverij Boom, pp. 50-55.
- Neuteboom, M. (2016), 'Zorgen van mensen moeten onze zorgen zijn – interview met Sybrand Buma', in: Beeten, R. van de, Geest, P. van, Neuteboom, M. & Prij, J. (red.), *Hoop als politieke deugd*. Amsterdam: Uitgeverij Boom, pp. 76-77.

Artikelen

- 'Stad en staat: meer dan een marktplein.' Een artikel van Maarten Neuteboom in Nieuwspui, het ledenblad van CDA Den Haag (april 2016).
- Neuteboom, M. (2016), 'Verbeter de grondwettelijke verankering van de gemeentelijke autonomie', in: *Bestuursforum*, no. 5, p. 29.
- Neuteboom, M. (2016), 'Als PvdA en CU meer coöperaties willen, doet het CDA graag mee', in: *Trouw*, 31 augustus 2016.
- Neuteboom, M. (2016), Reactie op 'Schaf de godsdienstvrijheid af' – in debat met Paul Cliteur, in: *Zicht* [tijdschrift WI-SGP], pp. 62-64.

Interviews

- Mitchell van Waaij (2016), 'Maarten Neuteboom: "Het CDA-verhaal is nooit helemaal af"', in: *Interruptie*, no. 2, jg. 28, pp. 10-11.
- [Interview in CDA.nl over het rapport Gezag, vrijheid en burgerschap](#)

Presentaties / lezingen / deelname aan discussies

- CDA-leeskring Zuid-Holland (28 november).
- CDA-gedachtegoed en de lokale praktijk: deelsessie Partijcongres (12 november).
- CDA-gedachtegoed en verkiezingsprogramma op kandidatendag Tweede Kamer (19 november).
- Lezing over CDA-gedachtegoed in Lopik (26 oktober).
- Presentatie over CDA-gedachtegoed voor de CDA zomerschool (27 augustus).
- Leiden paneldiscussie Konrad Adenauer Stiftung: Transatlantic Conference 2016 (19 - 23 juni).
- CDA Team 17/18: inleiding CDA-gedachtegoed (10 juni).
- CDA-partijcongres: presentatie rapport Gezag, vrijheid en burgerschap (4 juni).
- Kohlbruggedag: leiding forumdebat over christendom in onze cultuur (28 mei).
- Presentatie voor de CDA-talentacademie over de vraag hoe je gedachtegoed in beleid vertaalt (5 maart).

Deelname aan bijeenkomsten

- CDA fractieweekend (31 augustus).
- Christelijk Sociaal Congres (31 augustus).

Paul Schenderling

Artikelen

[Omscholingsfaciliteiten zijn grootste hiaat in het Nederlands kennisbeleid](#),
Socialevraagstukken.nl (1 november).

Arjen Siegmann

Artikelen

- "Het kabinet gelooft meer in Sinterklaas dan in Jozef" in: Geerten Boogaard, Pieter Jan Dijkman, René Munnik en Martijntje Smits (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Burgerschap in een technodemocratie*. Amsterdam: Boom, herfst 2016.
- "Wat is christelijk?" Column voor Vuurwerk, magazine van de faculteit Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde van de VU, (december 2016).

Lezingen

- De toekomst van de Euro, voor Lions club Putten (29 november).

Deelname aan debatten

- Prinsjesdagdebat VU (28 september).

Deelname aan bijeenkomsten

- Christelijk Sociaal Congres, Doorn (1 september).
- CPB congres over flexibele arbeid in Europa (18 november).
- Dialoog over de i-Samenleving, ministerie BZK (27 oktober).
- Economic Ideas Forum, Martens Centre Brussels (8 december).

Buitenom 18
Postbus 30453

2500 GL Den Haag
☎ 070 3424874
✉ wi@cda.nl
• www.cda.nl/wi